

**ÁRSSKÝRSLA
HÆSTARÉTTAR ÍSLANDS
2005**

Inngangur

Hér gefur að líta ársskýrslu Hæstaréttar Íslands. Í henni er að finna upplýsingar um starfsemi réttarins á árinu 2005. Að þessu sinni er ársskýrslan ekki gefin út í prentuðu formi heldur einungis birt á heimasíðu réttarins.

Í febrúar 2006

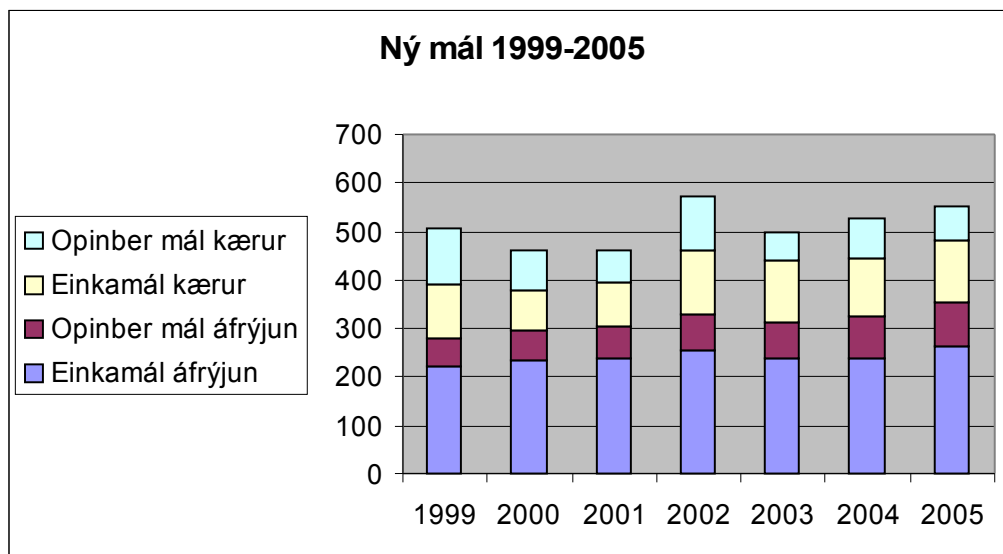
Þorsteinn A. Jónsson
skrifstofustjóri
Hæstaréttar Íslands

Ný mál árið 2005

Að neðan gefur að líta yfirlit yfir fjölda þeirra mála sem bárust Hæstarétti á árinu 2005. Til samanburðar eru birtar tölur fyrir árin 1999-2004. Málunum er annars vegar skipt í áfrýjuð mál, sem flutt eru munnlega fyrir réttinum og kærumál, sem eru yfirleitt skriflega flutt. Hins vegar er málunum skipt eftir því hvort um er að ræða einkamál eða opinber mál.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Áfrýjun:							
Einkamál	223	235	240	257	240	240	265
Opinber mál	58	63	63	73	74	87	88
Kæur:							
Einkamál	111	81	92	131	127	117	129
Opinber mál	113	84	66	113	56	83	71
	505	463	461	574	497	527	553

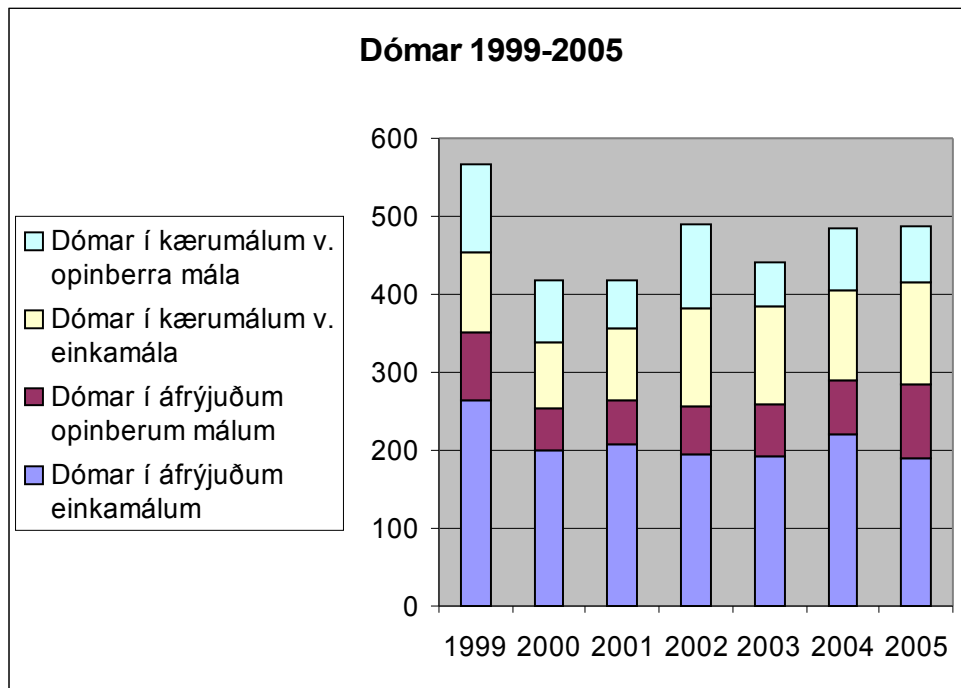
Svo sem sjá má af þessu hefur málum fjölgað umtalsvert síðustu tvö ár fyrir Hæstarétti.

Dómar á árinu 2005

Hér að neðan er að finna yfirlit um fjölda dæmdra mála í Hæstarétti á árinu 2005. Til samanburðar eru birtar tölur fyrir árin 1999-2004. Er máluðum sem fyrr skipt í áfrýjuð mál og kærúmál.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Áfrýjun:							
Dómar í einkamálum	264	200	207	194	193	221	190
Dómar í opinberum málum	88	54	56	62	67	68	94
Kæurur:							
Dómar í einkamálum	103	84	93	127	125	117	132
Dómar í opinberum málum	111	81	61	106	55	79	71
	566	419	417	489	440	485	487

Alls var meðferð 487 mála lokið á árinu, sem er svipaður fjöldi og á síðasta ári. Af 284 munnlega fluttum málum voru 67 mál flutt fyrir 5 dómurum en 217 mál voru flutt fyrir 3 dómurum. Dómarar skiluðu sératkvæði 30 sinnum á árinu. Í sératkvæðum sínum skiluðu dómarar 19 sinnum annarri efnislegri niðurstöðu og 11 sinnum annarri niðurstöðu að hluta.

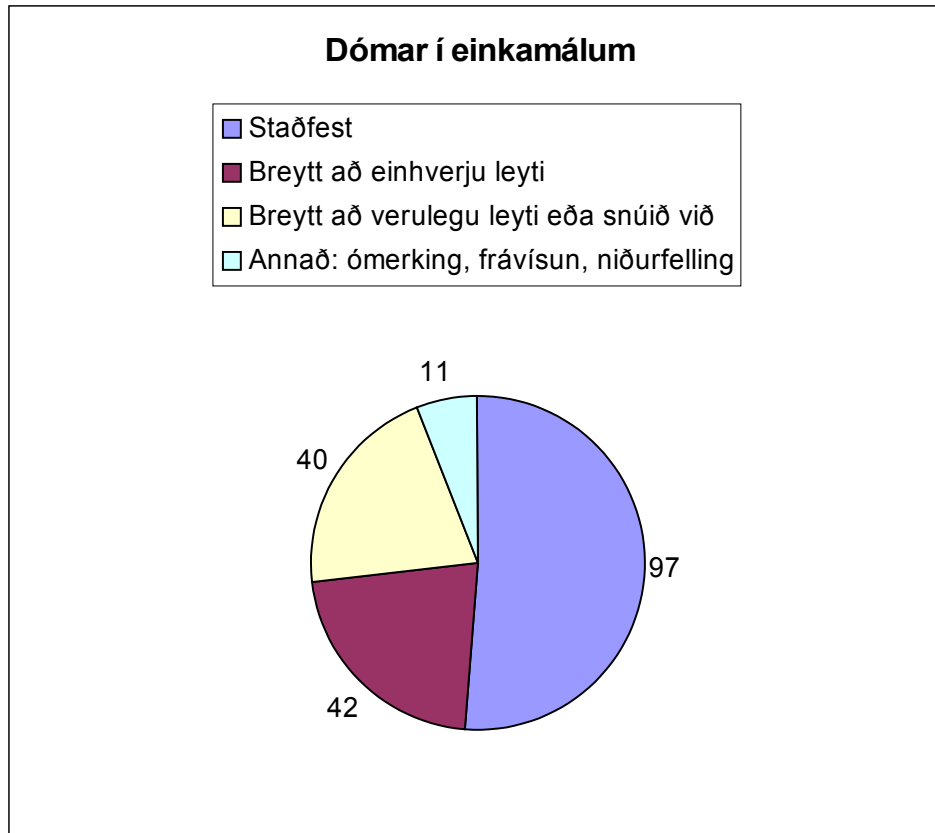
Skipting dæmdra mála eftir málsúrslitum á árinu 2005

Eftirfarandi er skipting dæmdra mála á árinu 2005 eftir málsúrslitum. Er málunum sem fyrr skipt í áfrýjuð mál og kærumál.

Áfrýjun

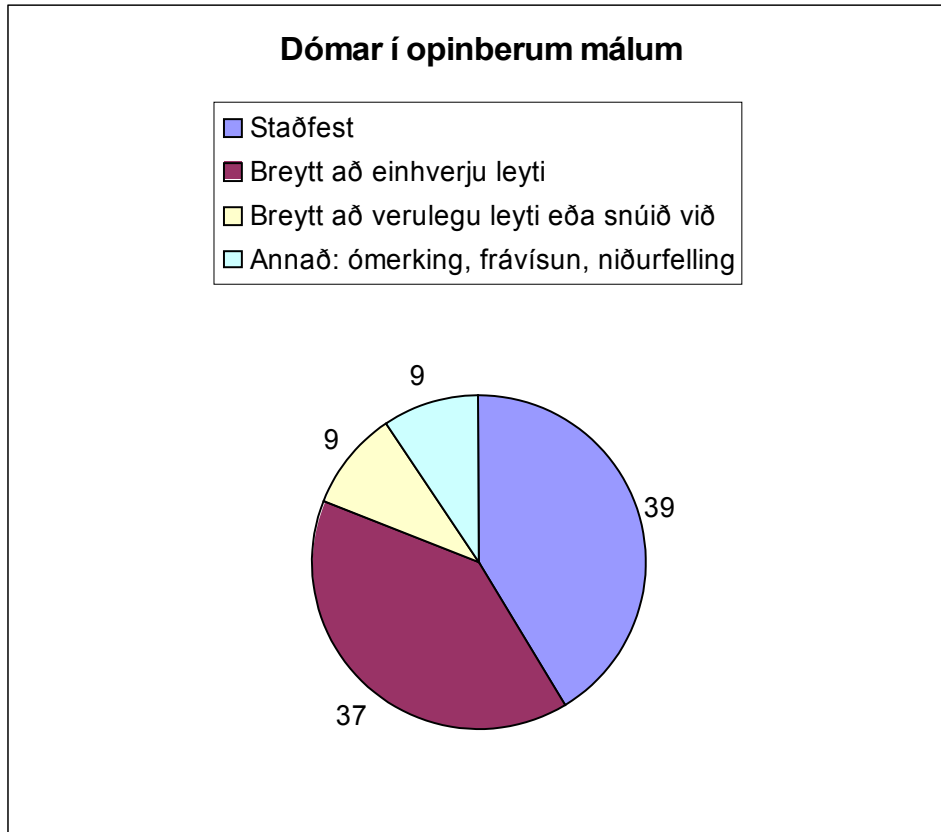
Einkamál

Heildarfjöldi áfrýjaðra einkamála sem dæmd voru á árinu 2005 er 190 mál. Þar af var niðurstaða héraðsdóms staðfest í 97 málum. Í 42 málum var niðurstöðu héraðsdóms breytt að einhverju leyti og í 40 málum var niðurstöðu héraðsdóms breytt að verulegu leyti eða snúið við. Í 11 tilvikum var málum vísað frá, þau felld niður eða héraðsdómur ómerktur.

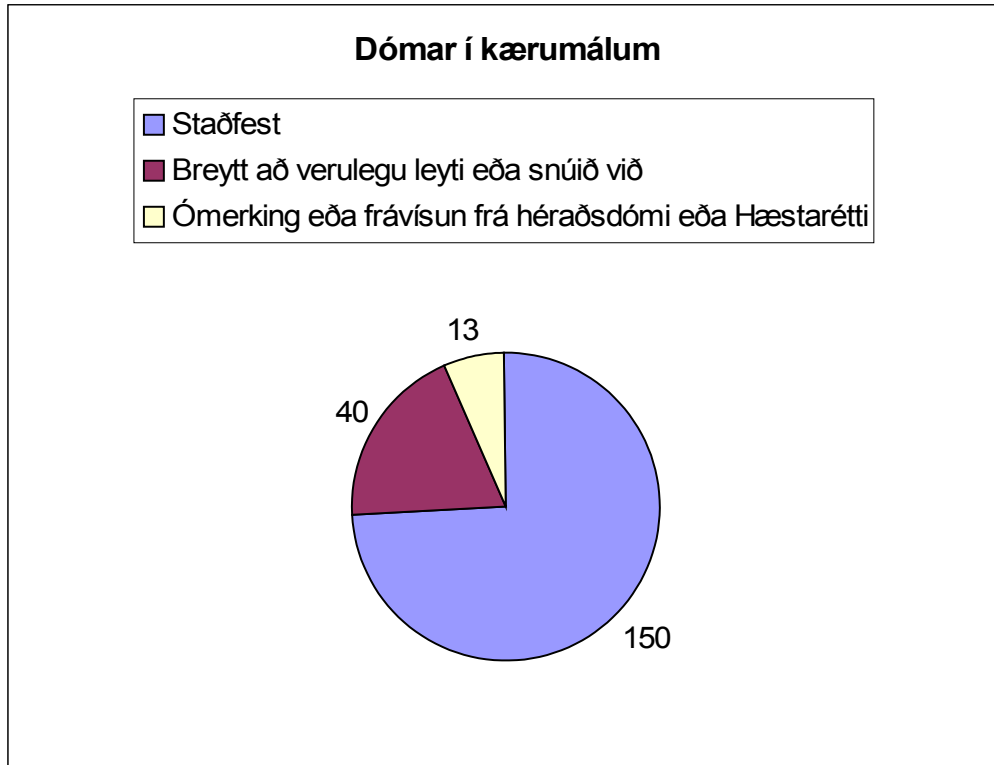
Opinber mál

Alls voru dómar í opinberum áfrýjuðum málum 94 á árinu 2005. Þar af var niðurstaða héraðsdóms staðfest í 39 málum. Niðurstöðu héraðsdóms var breytt að einhverju leyti í 37 málum og eru þar með taldar breytingar á refsingum. Í 9 málum til viðbótar var niðurstöðu héraðsdóms breytt að verulegu leyti eða snúið við. Í 9 tilvikum var héraðsdómur ómerktur, málum vísað frá eða þau felld niður.

Kærum

Alls voru kveðnir upp dómar í 203 kærumálum á árinu 2005. Þar af var niðurstaða héraðsdóms staðfest í 150 málum. Niðurstöðu héraðsdóms var breytt að verulegu leyti eða snúið við í 40 málum og 13 málum var vísað frá héraðsdómi eða Hæstarétti eða meðferð þeirra ómerkt.

Ódæmd mál 31. desember 2005

Áfrýjanir

Eftirfarandi er yfirlit yfir ódæmd mál sem áfrýjað hafði verið til Hæstaréttar fyrir 31. desember 2005. Til samanburðar eru tölur frá 2001 - 2004.

Ódæmd mál 31. desember	2001	2002	2003	2004	2005
---------------------------	------	------	------	------	------

Áfrýjun

Einkamál:

Alls ódæmd	89	110	124	86	112
-------------------	----	-----	-----	----	-----

Þar af:

Frestað til flutnings	65	61	72	51	62
Frestað til þingfestingar eða greinargerðar	24	49	52	35	50

Opinber mál:

Alls ódæmd	17	27	24	43	36
-------------------	----	----	----	----	----

Þar af:

Tilbúin til flutnings	13	20	13	13	24
Ágrip ekki komið	4	7	11	26	12

Fjöldi ódæmdra mála í árslok hefur aukist verulega frá fyrra ári.

Kærur

Eftirfarandi er yfirlit yfir ódæmd kærur mál sem skotið hafði verið til Hæstaréttar fyrir 31. desember 2005. Til samanburðar eru tölur frá 2004.

Ódæmd mál 31. desember	2004	2005
------------------------	------	------

Kærur:

Alls ódæmd	9 mál	6 mál
-------------------	-------	-------

Áfrýjunarleyfi

Heimildir til áfrýjunar mála til Hæstaréttar er að finna í XXV. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála og XVIII. kafla laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála. Almennt er heimilt að áfrýja máli nema sérstök atvik eigi við. Eru það einkum mál sem varða lágar fjárhæðir (á árinu 2005 var miðað við mál sem vörðuðu fjárkröfur eða sektir lægri en 435.325 krónur) sem sæta takmörkunum að þessu leyti. Getur Hæstiréttur þó heimilað áfrýjun slíkra mála að nánar tilteknum skilyrðum fullnægðum. Eftirfarandi er yfirlit yfir fjölda mála þar sem áfrýjun var heimiluð sérstaklega af Hæstarétti. Til samanburðar eru tölur frá árunum 2000-2004.

Ár:	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Fjöldi beiðna	50	68	53	46	55	45
Samþykkt	17	25	25	22	25	14
Hafnað	26	33	28	22	28	28
Afturkallað/óafgreitt	7	10	0	2	2	3

Endurupptaka mála

Niðurstöður héraðsdóma sem ekki hefur verið áfrýjað og mála sem dæmd hafa verið í Hæstarétti verða því aðeins endurskoðaðar, að Hæstiréttur ákveði að málið skuli endurupptekið og tekið til meðferðar að nýju. Heimildum til endurupptöku mála er almennt skorinn nokkuð þröngur stakkur og er þær að finna í XXII. kafla laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála og XXVII. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Frá fyrra ári var engin beiðni óafgreidd. Á árinu 2005 bárust Hæstarétti alls 12 beiðnir um endurupptöku óáfrýjaðra héraðsdóma og hæstaréttardóma. Af þessum beiðnum voru 2 samþykktar en 6 hafnað. Fjórar beiðnir biðu afgreiðslu í árslok.

Dómarar

Frá stofnun Hæstaréttar hefur 41 maður verið skipaður í embætti hæstaréttardómara. Þar af voru 20 dómarar skipaðir í embætti á árunum 1980-2005, 10 dómarar á árunum 1960-1980, en einungis hlutu 11 dómarar skipun á þeim 40 árum sem liðu frá stofnun réttarins árið 1920 til ársins 1960. Helgast þessi fjölgun á skipunum hæstaréttardómara meðal annars af því að reglur um fjölda hæstaréttardómara hafa breyst í gegnum tíðina. Þegar Hæstiréttur Íslands var stofnaður skyldi dómstjóri og fjórir meðdómendur skipa dóminn. Mátti þá eigi setja dóm með færri dómendum en fimm. Dómurum við Hæstarétt var fækkað í þrjá með lögum nr. 37/1924. Með lögum nr. 111/1935 var dómurum aftur fjölgað í fimm, en þeir skyldu þó aðeins vera þrír, þangað til fé yrði veitt í fjárlögum til fjölgunar dómurum. Komst það til framkvæmda 1945. Dómurum var fjölgað með lögum nr. 42/1973 í sex, en fimm dómarar skyldu þá skipa dóm. Þó var heimilt að þrír dómarar dæmdu í málum við tiltekin skilyrði. Með lögum nr. 24/1979 var dómurum fjölgað í sjö og enn var dómurum fjölgað í átta, með lögum nr. 67/1982. Með lögum nr. 39/1994 var dómurum síðan fjölgað í níu. Á árinu 2005 höfðu eftirtaldir dómarar fasta skipun í embætti hæstaréttardómara:

Árni Kolbeinsson hæstaréttardómari
Garðar Gíslason hæstaréttardómari
Guðrún Erlendsdóttir hæstaréttardómari
Gunnlaugur Claessen hæstaréttardómari
Hrafn Bragason hæstaréttardómari
Ingibjörg Benediktsdóttir hæstaréttardómari
Jón Steinar Gunnlaugsson hæstaréttardómari
Markús Sigurbjörnsson hæstaréttardómari
Ólafur Þórkur Þorvaldsson hæstaréttardómari

Á árinu 2005 var Markús Sigurbjörnsson forseti Hæstaréttar, en Gunnlaugur Claessen varaforseti réttarins.

Aðrir starfsmenn Hæstaréttar

Á árinu 2005 störfuðu alls 13 aðrir starfsmenn hjá Hæstarétti Íslands.
Ásgerður Ragnarsdóttir aðstoðarmaður hæstaréttardómara (frá 1. desember 2005)
Ásmundur Helgason aðstoðarmaður hæstaréttardómara (frá 1. september 2005)
Gizur Bergsteinsson aðstoðarmaður hæstaréttardómara (til 31. ágúst 2005)
Grétar Sæmundsson dómvörður
Halldór Björnsson aðstoðarmaður hæstaréttardómara (frá 7. mars 2005)
Jakobína Sveinsdóttir bókasafnsfræðingur
Jóna Björk Helgadóttir aðstoðarmaður hæstaréttardómara

Kristín Benediksdóttir aðstoðarmaður hæstaréttardómara (til 31. október 2005)
Kristín Guðmundsdóttir ritari
Kristín Ísleifsdóttir ritari
Selma Antonsdóttir ritari
Sigvaldi Guðmundsson dómvörður
Þorsteinn A. Jónsson skrifstofustjóri

Varadómarar

Eftirtaldir varadómarar voru kallaðir til starfa á árinu 2005:
Haraldur Henrysson fyrrverandi hæstaréttardómari
Pétur Kr. Hafstein fyrrverandi hæstaréttardómari
Viðar Már Matthíasson prófessor

Heimasíða Hæstaréttar

Dómar Hæstaréttar hafa verið aðgengilegir almenningi á heimasíðu réttarins frá janúar 1999. Í upphafi árs 2004 voru gerðar breytingar á heimasíðunni með það að markmiði að auðvelda og einfalda aðgengið enn frekar. Var það einkum gert með því að bæta leitarvélina á síðunni auk þess að gera dagskrá réttarins og nýja dóma aðgengilega á forsíðu hennar. Útliti síðunnar var af þessu tilefni breytt en haldið í sömu efnisþætti og verið höfðu. Sem fyrr er ýmis konar upplýsingar sem varða starfsemi réttarins að finna á síðunni. Þá prýða síðuna fjöldi ljósmynda af dómhúsinu.

Dómasafn Hæstaréttar

Samkvæmt 2. mgr. 11. gr. laga nr. 15/1998 um dómstóla skulu dómar Hæstaréttar gefnir út, en um tilhögun útgáfunnar fer eftir ákvörðun Hæstaréttar að fengnu samþykki dómsmálaráðherra. Dómasafn Hæstaréttar hefur verið gefið út á prenti frá því rétturinn tók til starfa árið 1920. Eins og fram hefur komið eru dómar Hæstaréttar einnig birtir á vefsíðu réttarins. Hefur sú tilhögun orðið til þess að föstum áskrifendum hefur hins prentaða dómasafns hefur fækkað og eru þeir nú 114 talsins.

Bæklingur Hæstaréttar

Gefinn er út á vegum Hæstaréttar litprentaður bæklingur, þar sem stiklað er á stóru í sögu réttarins, starfsemi hans reifuð og dómhús við Arnarhól kynnt. Bæklingurinn er gefinn út á íslensku og ensku og er fánlegur endurgjaldslaust á skrifstofu Hæstaréttar.

Ársskýrsla Hæstaréttar

Á vegum Hæstaréttar voru á árunum 1999 – 2004 gefnar út prentaðar ársskýrslur, en þar er að finna upplýsingar um starfsemi réttarins fyrir hvert ár. Þessar ársskýrslur er einnig að finna á heimasíðu réttarins. Að þessu sinni verður ársskýrslan ekki gefin út í prentuðu formi heldur einungis birt á heimasíðu réttarins.

Aukatekjur Hæstaréttar

Á grundvelli laga nr. 88/1991 um aukatekjur ríkissjóðs innheimtir Hæstiréttur aukatekjur fyrir ríkissjóð. Er skipting tekna ársins 2003 þessi:

Útgáfa áfrýjunarstefna	3.744.100
Þingfestingar mála	936.000
Endurrit	171.650
Útgáfa áfrýjunarleyfa	251.600
Ljósrit	7.050
Samtals	5.110.400

Prófmál

Samkvæmt lögum nr. 77/1998 um lögmenn, sbr. lög nr. 93/2004, skal sá sem öðlast vill réttindi til að vera hæstaréttarlögmaður m.a. sýna fram á það með prófraun, sem fellst í munnlegum flutningi fjögurra mála, sem flutt eru í Hæstarétti fyrir fimm eða sjö dómurum, þar af a.m.k. tveggja einkamála, að hann sé hæfur til að öðlast réttindin. Þetta fyrirkomulag öðlaðist gildi 1. nóvember 2004. Á árinu 2005 fluttu 35 prófmenn alls 58 prófmál samkvæmt þessu fyrirkomulagi.

Fyrir þennan tíma gildi það að lögmönnum bar að beina umsókn um að þreyta prófraun til öflunar málflutningsréttinda til sérstakrar prófnefndar. Þær reglur giltu fram til 1. desember 2005 fyrir þá sem höfðu við gildistöku laga nr. 93/2004 fengið viðurkenningu prófnefndar á prófmáli. Á árinu 2005 fluttu 4 prófmenn prófmál samkvæmt þessari reglu.

Á árinu 2005 luku 8 héraðsdómslögmenn prófraun fyrir Hæstarétti.

Tilnefningar

Á hverju ári tilnefnir Hæstiréttur Íslands í stjórnir, ráð og nefndir á grundvelli laga. Eftirfarandi er yfirlit yfir tilnefningar og skipanir réttarins á árinu 2005.

7. janúar 2005

Dómnefnd skv. 3. mgr. 12. gr. laga um dómstóla nr. 15/1998

Aðalmaður:

Haraldur Henrysson fyrrverandi hæstaréttardómari

Varamaður:

Pétur Kr. Hafstein fyrrverandi hæstaréttardómari

26. janúar 2005

Kjaradómur

Aðalmenn:

Garðar Garðarsson, hæstaréttarlögmaður, formaður

Edda Rós Karlsdóttir hagfræðingur

Varamenn:

Jakob R. Möller hæstaréttarlögmaður

Rannveig Sigurðardóttir hagfræðingur

26. janúar 2005

Áfrýjunarnefnd samkeppnismála – ad hoc

Helgi I. Jónsson, dómstjóri

2. febrúar 2005

Kærunefnd skv. lögum um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi

Örn Höskuldsson hæstaréttarlögmaður, formaður

Kristinn Bjarnason hæstaréttarlögmaður, varaformaður

22. febrúar 2005

Yfirmatsnefnd skv. 2. mgr. 44. gr. ábúðarlaga nr. 80/2004

Aðalmaður:

Friðgeir Björnsson héraðsdómari, formaður

Varamaður:

Arngrímur Ísberg héraðsdómari

29. mars 2005

Úrskurðarnefnd almannatrygginga

Aðalmaður:

Friðjón Örn Friðjónsson, hæstaréttarlögmaður

Varamaður:

Ingi Tryggvason, héraðsdómslögmaður

10. júní 2005

Áfrýjunarnefnd samkeppnismála

Aðalmenn:

Stefán Már Stefánsson, prófessor, formaður
Anna Kristín Traustadóttir, viðskiptafræðingur
Erla S. Árnadóttir, hæstaréttarlögmaður

Varamenn:

Páll Sigurðsson, prófessor, varaformaður
Brynhildur Benediktsdóttir, hagfræðingur
Lárus L. Blöndal, hæstaréttarlögmaður

27. júní 2005

Kærunefnd jafnréttismála

Ragna Árnadóttir, skrifstofustjóri, varaformaður
Erla S. Árnadóttir, hæstaréttarlögmaður, varamaður hennar

6. september 2005

Áfrýjunarnefnd samkeppnismála – ad hoc

Helgi I. Jónsson, dómstjóri

14. október 2005

Úrskurðarnefnd skipulags- og byggingamála

Aðalmenn:

Ásgeir Magnússon, héraðsdómari
Þorsteinn Þorsteinsson, sérfræðingur
Geirharður Þorsteinsson, arkitekt
Vífill Oddsson, verkfræðingur

Varamenn:

Aðalheiður Jóhannsdóttir, dósent
Sigurður Erlingsson, prófessor
Hörður Harðarson, arkitekt
Jón Sigurjónsson, verkfræðingur

2. desember 2005

Kærunefnd um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi – ad hoc

Þorsteinn Einarsson, hæstaréttarlögmaður, formaður

Almennar upplýsingar

Samkvæmt 10. gr. dansk-íslensku sambandslaganna nr. 39/1918 skyldi Hæstiréttur Danmerkur hafa á hendi æðsta dómssvald í íslenskum málum, þar til Ísland kynni að ákveða að stofna æðsta dómstól í landinu sjálfu. Þessi heimild var notuð umsvifalaust og var Hæstiréttur Íslands stofnaður með lögum nr. 22/1919 um hæstarétt. Samhliða því að dómssvald Hæstaréttar Danmerkur var afnumið var Landsyferrétturinn, sem settur hafði verið á stofn árið 1800, lagður niður og hafa dómstigin í landinu síðan verið tvö. Hæstiréttur Íslands tók til starfa 16. febrúar 1920.

Um Hæstarétt er nú kveðið á í lögum nr. 15/1998 um dómstóla. Samkvæmt 1. gr. laganna er Hæstiréttur Íslands æðsti dómstóll ríkisins. Hann er áfrýjunardómstóll og hefur aðsetur í Reykjavík. Heimilt er þó að halda dómþing annars staðar sé til þess sérstök ástæða. Þar sem Hæstiréttur er áfrýjunar- eða málskotsdómstóll felast verkefni hans einkum í því að endurskoða dómsathafnir héraðsdómstólanna, sem eru alls átta talsins. Aðrir dómstólar eru Félagsdómur og Landsdómur og verður úrlausnum þeirra yfirleitt ekki skotið til Hæstaréttar.

Málum verður skotið til Hæstaréttar með tvenns konar hætti: Annars vegar með áfrýjun máls, hins vegar með kæru. Með áfrýjun er átt við það, að lokaúrlausn héraðsdóms, sem venjulega er í formi dóms, sé skotið til Hæstaréttar til endurskoðunar. Til þess að máli verði áfrýjað þarf að vera fyrir hendi heimild til þess í lögum og er áfrýjunarheimildirnar að finna í XXV. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála og XVIII. kafla laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála. Í lögnum eru áfrýjunarheimildirnar skilgreindar neikvætt á þá leið, að almennt er heimilt að áfrýja máli nema sérstök atvik eigi við. Eru það einkum mál sem varða lágar fjárhæðir sem sæta takmörkunum að þessu leyti, en Hæstiréttur getur þó einnig heimilað áfrýjun slíkra mála að nánar tilteknum skilyrðum fullnægðum.

Með kæru er almennt átt við það, að úrlausn héraðsdómstóls, sem ekki bindur endi á mál að efni til og yfirleitt er í formi úrskurðar eða ákvörðunar, sé skotið til Hæstaréttar. Hér má til dæmis nefna úrskurði héraðsdómara um hvort hann víki sæti í máli og úrskurði um gæsluvarðhald. Í sumum tilvikum verður þó endanlegum úrlausnum héraðsdómstóla skotið til Hæstaréttar með kæru, en ekki með áfrýjun, einkum úrlausnum sem varða gildi svokallaðra fullnustugerða sýslumanna, t.d. aðfarargerða og nauðungarsölu. Heimildir til kæru er einkum að finna í XXIV. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála og XVII. kafla laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála, en einnig í ýmsum sérlögum, t.d. lögum nr. 90/1989 um aðför og lögum nr. 90/1991 um nauðungarsölu.

Áfrýjuð mál eru almennt flutt munnlega fyrir Hæstarétti. Eftir ákvörðun forseta Hæstaréttar taka þrjú eða fimm dómara við Hæstarétt þátt í meðferð máls fyrir dómi. Í sérstaklega mikilvægum málum getur forseti þó ákveðið að sjö dómara skipi dóm. Meðferð kærumála er mjög frábrugðin meðferð áfrýjaðra mála. Felast frávikin aðallega í því að málsmeðferð er skrifleg og gengur mun skjótar fyrir sig en ella.

Dómar Hæstaréttar eru endanlegir og verður þeim ekki skotið til neins annars dómstóls. Mál sem dæmt hefur verið í Hæstarétti verður því aðeins endurskoðað, að Hæstiréttur ákveði að málið skuli endurupptekið og tekið til meðferðar að nýju. Heimildum til endurupptöku mála er almennt skorinn nokkuð þröngur stakkur og er þær að finna í XXII. kafla laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála og XXVII. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Nánari upplýsingar um sögu Hæstaréttar, starfsemi, starfsfólk og dómhús réttarins má finna á heimasíðu réttarins. Þá hefur verið gefinn út á vegum réttarins litprentaður bæklingur, þar sem stiklað er á stóru í sögu réttarins, starfsemi hans reifuð og húsakostur kynntur.